

Opening JansenKooy | Lukas Verburgt

Hannie Ramaer & Hannel de Jong

Warnsveld, 29 oktober 2017

De grootste fout die je als filosoof op een tentoonstelling kunt maken is om deze filosofisch te duiden: dat wil zeggen om alle kunstwerken als een ‘probleem’ te zien dat op de een of andere manier moet worden ‘opgelost’. Aan mij de komende paar minuten de taak om deze fout, onder het mom van een feestelijk openingswoord, zo goed mogelijk te maken.

Ik zal dat doen door na te gaan waarom de grootste fout die een filosoof op een tentoonstelling kan maken volkomen onvermijdelijk is en waarom we daar blij om moeten zijn.

Wat betreft de onvermijdelijkheid van de fout zijn twee dingen van belang.

Ten eerste is het zo dat kunst op het moment dat er filosofisch over wordt nagedacht, iets wordt dat het niet is: namelijk een object van het denken. Alles wat *over* een kunstwerk wordt gezegd heeft dan eigenlijk alleen nog maar betrekking op woorden en ideeën. Maar een kunstwerk is natuurlijk iets heel anders dan een woord of een idee: het bestaat uit hout, inkt, verf, papier en ander soort materiaal.

Ten tweede is het echter zo dat kunst op het moment dat het door de filosoof wordt teruggebracht tot materie, iets wordt dat het óók niet is: namelijk een grote verzameling van fysieke objecten.

Alles wat *in* een kunstwerk wordt gezocht heeft dan alleen nog maar betrekking op hout, inkt, verf en papier. Maar een kunstwerk is natuurlijk iets heel anders dan de materie: het is er altijd een vergeestelijking van.

Wat de filosoof ook doet: zodra hij begint met het denken gaat het dus mis. Hier zijn twee oplossingen voor te verzinnen. De filosoof kan ophouden met denken. Of de filosoof kan de inhoud van zijn denken buiten zichzelf zoeken. Laten we er, omwille van het openingswoord, vanuit gaan dat deze laatste oplossing de beste is.

Maar wat betekent het voor een filosoof om de inhoud van zijn denken buiten het denken te zoeken? Het gaat er, voor alles, om dat hij moet doen alsof hij niet weet wat het betekent om te denken: alsof hij vergeten is wat wel en geen gedachte is. Ook moet hij proberen om zich materie niet voor te stellen als iets dat alleen maar belangrijk is voor zover erover nagedacht wordt, maar als iets dat volkomen onverschillig is tegenover het denken.

Pas wanneer deze houding wordt ingenomen is het voor de filosoof mogelijk om de wereld niet terug te brengen tot *of* de idee *of* de materie: maar om oog in oog te staan met een kunstwerk als gebeurtenis, als voorval.

Wat bedoel ik hiermee? Onlangs verscheen in de kranten het bericht over komeet A/2017 U1: een door een Hawaïaanse telescoop ontdekt, 160 meter lang, rotsblok dat op 18 oktober met een snelheid van 26 kilometer per seconde ons zonnestelsel binnendrong. Zo zouden we ons nou ook een kunstwerp moeten voorstellen: als een fysiek object uit een ander zonnestelsel dat met een enorme snelheid op ons afkomt, dat bestaat uit materie die we niet helemaal kennen, en dat miljarden jaren ouder is dan de eerste gedachte die ooit gedacht is.

Natuurlijk bestaat er ook een belangrijk verschil tussen de komeet A/2017 U1 in de interstellaire ruimte en de kunstwerken hier in deze ruimte. In het geval van de komeet is er schijnbaar nooit gevaar geweest voor een botsing met de aarde: en over een paar maanden zal hij weer voor altijd uit ons zicht verdwijnen. Wat betreft de werken van Hannie Ramaer en Hannel de Jong: hun botsing met de aarde was volgens mij volledig onontkoombaar en zij zullen, zolang de aarde bestaat, hopelijk niet uit ons blikveld verdwijnen.

Bedankt.